

സ്നേഹോഗ്രാഹർമാരെ ലഭിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രയാസം ഇതിൽനിന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നുണ്ടല്ലോ.

കനത്ത ഭരണനിർവഹണച്ചുമതലയുള്ള ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥനാണോ നിങ്ങൾ? എങ്കിൽ, സമർത്ഥനായ ഒരു സ്നേഹോഗ്രാഹരെ കിട്ടിയാൽ നിങ്ങളുടെ ജോലിഭാരം പകുതിയെങ്കിലുമായി കുറഞ്ഞുകിട്ടും. അതേ സമയം, നിങ്ങളുടെ സ്നേഹോഗ്രാഹർ, നിർഭാഗ്യവശാൽ, ഒരു മന്തനോ മന്തിയോ ആണെങ്കിലോ? എങ്കിൽ നിങ്ങൾ തുലാഞ്ഞതുതന്നെ!

(17 ജൂൺ, 1987)

54. എസ്പറാന്റോ

ലോകത്തിലെ എല്ലാ ഭാഷകളെയും നിങ്ങൾ വിളിച്ചു മുഖിൽ നിരത്തി ഇരുത്തുന്നു എന്നു വയ്ക്കുക. എന്നിട്ട് ഓരോന്നിനോടുമായി ചോദിക്കണം:

‘മലയാളം, നിനക്കു് എത്ര വയസ്സായി?’

‘വയസ്സോ? കൃത്യമായി പറയാനൊന്നും പറയില്ല. ഏതാണ്ടു് ഓരായിരം വയസ്സായിക്കാണും’ എന്നു മലയാളം പറയുന്നു.

‘ഇനി തമിഴു് പറയട്ടെ.’

‘ഒരുപാടായി. ചുരുങ്ങിയതു് രണ്ടായിരം മുഖായിരം..’

‘സംസ്കൃതം പറയൂ, എത്ര വയസ്സായി?’

‘ഏറെക്കുറെ മനുഷ്യന്റെ വയസ്സുതന്നെ എന്നിക്കും കാണണം..’

സിനിമാനടികളോടെന്നപോലെ തങ്ങളോടു വയസ്സു ചോദിക്കാൻ ഈ മനുഷ്യനു് ഭ്രാന്തോ എന്നു മുഖഭാവമാണു ഭാഷകളുടെ മുഖത്തു്.

മിടുക്കിയായ ഒരു ഭാഷമാത്രം എഴുന്നേറ്റുനില്ക്കുന്നു. ‘എന്റെ വയസ്സു കൃത്യമായി പറയാം. സാർ! ഈ 1987-ാമാണ്ടിൽ എന്നിക്കു നൂറു വയസ്സായി.’

‘നിന്റെ പേരു?’

‘എസ്പറാന്റോ. 1887-ാമാണ്ടിൽ സാമെൻഹോഫ് (Zamenhof) തന്റെ ‘ലിങ്ഗ്വോ ഇൻറർ നാഷിയ’ എന്ന പുസ്തകം പ്രസിദ്ധീകരിച്ചപ്പോഴാണ് ഞാൻ ജനിച്ചതു്.’

പരിത്രത്തിൽ അറിയപ്പെടുന്ന ഒരു മനുഷ്യന്റെ സൃഷ്ടിയായിട്ടു് ‘എസ്പറാന്റോ’ എന്ന ഒരു ഭാഷമാത്രമേയുള്ളു.

പോളണ്ടിന്റെയും റഷ്യയുടെയും അതിർത്തിയിൽ, വാർസാ നഗരത്തിൽ, 1859-ാമാണ്ടിൽ പിറന്ന ഒരു യഹൂദനായിരുന്നു ലുഡോവിക് ലാസറസ് സാമെൻഹോഫ്. വ്യക്തികൾ തമ്മിലും രാഷ്ട്രങ്ങൾ തമ്മിലുമുള്ള ഉരസലുകൾക്കു കാരണം ഭാഷാഭേദമാണെന്നു് ഡോക്ടർ സാമെൻഹോഫ് കരുതി. എല്ലാ മനുഷ്യരും സ്വന്തം മാതൃഭാഷയ്ക്കു പുറമെ മറ്റൊരു ഭാഷകൂടി പഠിക്കുന്നപക്ഷം, ലോകത്തിലെങ്ങുമുള്ള മനുഷ്യർ തമ്മിൽ ആശയവിനിമയം സുസാധ്യമാകും; അതോടെ വ്യക്തികൾ തമ്മിലും രാഷ്ട്രങ്ങൾ തമ്മിലുമുള്ള തെറ്റിദ്ധാരണകൾ നീങ്ങും എന്ന് അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ചു.

ഇങ്ങനെ രണ്ടാം ഭാഷയായി പഠിക്കേണ്ടതു് ഇന്നു ലോകത്തിൽ സംസാരിച്ചുവരുന്ന ഭാഷകളൊന്നുമാകരുതു് എന്ന് സാമെൻഹോഫ് വിചാരിച്ചു. കാരണം, ഇപ്പോൾ നിലവിലുള്ള ഏതെങ്കിലുമൊരു ഭാഷയെ രണ്ടാം ഭാഷയായി മനുഷ്യർ എല്ലാം അംഗീകരിക്കുകയുണ്ടാവില്ല. ഇന്നു

ത്തെ ലോകത്തിൽ കൂടുതൽ മനുഷ്യർ സംസാരിക്കുന്ന ഭാഷ ചൈനീസ് ആണ്. എങ്കിലും ചൈനീസിനെ രണ്ടാം ഭാഷയായി പഠിക്കാൻ എത്ര ആളുകൾ ര.യ്യാറാവും? ചൈനീസ് കഴിഞ്ഞാൽ കൂടുതൽ പ്രചാരമുള്ളതെന്നു കരുതപ്പെടുന്ന ഇംഗ്ലീഷ് പഠിക്കാൻ ഹ്രസ്വകാരോ, ജർമൻകാരോ താല്പര്യം കാണിച്ചേക്കുകയില്ല. മറ്റു ഭാഷകളുടെ സ്ഥിതിയും വ്യത്യസ്തമല്ല. അതിനാൽ ഒരു ലോകഭാഷ കൃത്രിമമായി നിർമിച്ചു, എല്ലാ ജനങ്ങളുടെയും രണ്ടാം ഭാഷ എന്ന നിലയിൽ അതു പ്രചരിപ്പിക്കുവാൻ സാമെൻഹോഫ് ഉറച്ചു.

ലോകത്തിൽ പകുതിയോളം ആളുകൾ സംസാരിക്കുന്നത് ഇൻഡോ യൂറോപ്യൻ കുടുംബത്തിൽപ്പെട്ട ഭാഷകളാണ്. സംസ്കൃതം, ഹിന്ദി മുതലായ ആധുനിക-ഭാരതീയ-ഔത്തരാഹ്ലഭാഷകൾ. ലത്തീൻ, ഗ്രീക്ക്, ഇംഗ്ലീഷ്, ഫ്രഞ്ച്, ജർമൻ, റഷ്യൻ, തുടങ്ങി ഒട്ടവളരെ ഭാഷകൾ ഈ ഭാഷാകുടുംബത്തിലെ അംഗങ്ങളാകുന്നു. ഈ ഭാഷകളിലെ പല പദങ്ങളും ഒരേ ധാതുവിൽനിന്നു ഉദ്ഭവിച്ചതാണെന്നു കാണാം. അതിനാൽ ഇൻഡോ-യൂറോപ്യൻഭാഷകളുടെ മൂലധാതുക്കൾ എടുത്തു, ഒരു നിശ്ചിതപരിപാടിയനുസരിച്ചു അവയിൽ പ്രത്യയങ്ങൾ ചേർത്തു നാമങ്ങൾ, വിശേഷണങ്ങൾ, ക്രിയകൾ മുതലായവ നിഷ്കാദിപ്പിച്ചാൽ, ഇൻഡോ-യൂറോപ്യൻഭാഷകളിൽ ഏതെങ്കിലുമൊന്നു അറിയാവുന്നവർക്ക് ഈ പുതിയ കൃത്രിമഭാഷ വളരെ എളുപ്പത്തിൽ പഠിക്കാൻ കഴിയും. ഉച്ചാരണതന്മിളം പദനിഷ്ഠപദനത്തിലുള്ള വൈവിധ്യമാണ് ഭാഷാപഠനത്തെ പ്രയാസകരമാക്കുന്നത്. ഇംഗ്ലീഷിൽ 'എ' എന്ന ലിപിക്കു് എത്രതരം ഉച്ചാരണങ്ങളാണ്! മലയാളത്തിൽ 'ആവുക'യുടെ ഭൂതകാലരൂപം 'ആയി' എന്നാണെങ്കിൽ, 'പാവുക'യുടെ ഭൂതകാലരൂപം 'ചത്തു' എന്നാണെന്നു പ്രത്യേകം പഠിക്കാതെ എങ്ങനെ മനസ്സിലാവും?

സാമെൻഹോഫ് നിർമിച്ച പുതിയ ഭാഷയിൽ ഒരു ലിപിക്കു് ഒരു ഉച്ചാരണമേ ഉള്ളു. എല്ലാ പദങ്ങളിലും ഊന്നൽ (ആക്സന്റ്) ഒടുവിലത്തേതിനു മുനിലത്തെ അക്ഷരത്തിലാണ്. ഇക്കാരണങ്ങളാൽ, ഈ ഭാഷയിലെ പദങ്ങളുടെ ഉച്ചാരണം പഠിച്ചു എടിസ്ഥമാക്കേണ്ടതില്ല. ഈ ഭാഷയിൽ എല്ലാ നാമങ്ങളും 'ഒ' എന്ന ലിപിയിലും, എല്ലാ നാമവിശേഷണങ്ങളും 'എ'എന്ന ലിപിയിലും, എല്ലാ ക്രിയാവിശേഷണങ്ങളും 'ഇ' എന്ന, ലിപിയിലും അവസാനിക്കുന്നു. 'ജെ' എന്ന ലിപിയാണ് ബഹുവചനപ്രത്യയം. നാമത്തോടു് 'എൻ' എന്ന ലിപി ചേർത്താൽ അതു കർമ്മമാകുന്നു. പദനിഷ്ഠപദനത്തിൽ എല്ലാ നിയമങ്ങളും ഏകരൂപങ്ങളാണ്. ഒന്നിനുമില്ല അപവാദം. അഞ്ഞൂറു മൂലധാതുക്കളിൽ നാല്പതു പ്രത്യയങ്ങൾ ചേർത്തുണ്ടാക്കുന്ന അയ്യായിരത്തോളം വാക്കുകൾ കൊണ്ടു് ഈ ഭാഷയിൽ മിക്ക കാര്യങ്ങളും പറഞ്ഞാപ്പിക്കാം. മറ്റു ഭാഷകൾ പഠിക്കാൻ ചെലവഴിക്കേണ്ട സമയത്തിന്റെ ഇരുപതിലൊരു ഭാഗം സമയംകൊണ്ടു് ഈ പുതിയ ഭാഷ പഠിക്കാൻ കഴിയുമെന്നു് സാമെൻഹോഫ് അവകാശപ്പെട്ടു. 'ആശിക്കുന്നവൻ' എന്ന അർത്ഥമുള്ള 'എസ്'പറാൻസോ' എന്ന വാക്കാണ് ഈ ഭാഷയുടെ പേരായി സാമെൻഹോഫ് നിർദ്ദേശിച്ചതു്. ഈ ഭാഷയുടെ രൂപം വിവരിക്കുന്ന 'ലിങ്'ഗേപാഇൻറർ-നാസിയ' എന്ന പുസ്തകം പ്രസിദ്ധീകരിക്കുമ്പോൾ തന്റെ രൂപീകാനാമമായി അദ്ദേഹം ഉപയോഗിച്ചതു് 'ഡോക്ടർ എസ്'പറാൻസോ' എന്ന പേരായിരുന്നു.

എസ്'പറാൻസോ ഭാഷ സൃഷ്ടിച്ചതുകൊണ്ടുമാത്രം സാമെൻഹോഫ് സംതൃപ്തനായില്ല. ആ ഭാഷയിൽ ഒരു സാഹിത്യസമുച്ചയം ഉണ്ടാക്കാനായി, പിന്നീടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രമം. ആദ്യമായി അദ്ദേഹം ഷേക്സ്പിയറുടെ 'ഹാംലെറ്റ്' എന്ന നാടകം എസ്'പറാൻസോയിൽ

വിവർത്തനം ചെയ്തു. പഴയ നിയമം ജർമ്മൻകവികളായ ഗോയ്‌മേയ്യുടേയും ഷില്ലറുടെയും കൃതികൾ, ഹ്രസ്വകാരനായ മോളിയേയ്യുടെ നാടകങ്ങൾ, റഷ്യക്കാരനായ ഗോഗോളിന്റെ നോവലുകൾ മുതലായവയും സാമൻഹോഫ് തന്നെ എസ്‌പറാൻസോയിൽ പകർത്തി. 1905-ാ മാണ്ടിൽ സാമൻഹോഫ് പ്രസിദ്ധം ചെയ്ത 'എസ്‌പറാൻസോ'യുടെ അടിസ്ഥാനതത്വങ്ങൾ' (ഫൺഡമെന്റോ ദേ എസ്‌പറാൻസോ) എന്ന പുസ്തകം ഈ ഭാഷയുടെ രൂപത്തെ മാറ്റാൻ വയ്യാത്തവിധം ശാശ്വതീകരിച്ചു. ഈ പുസ്തകത്തിലെ നിയമങ്ങൾ പ്രകൃതിനിയമങ്ങൾ പോലെ എന്നും മാറ്റമില്ലാതെ നിലനില്ക്കുന്നവയായി കരുതപ്പെടുന്നു. എസ്‌പറാൻസോ പ്രചരിപ്പിക്കാനായി 1905-ൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട കമ്മറ്റി 1908-ൽ 'എസ്‌പറാൻസോ അക്കാദമി' ആയി വികസിച്ചു. 'യൂണിവേർസാല എസ്‌പറാൻസോ അസോസിയേഷൻ' എന്നു പേരുള്ള ഈ അക്കാദമിയുടെ ആസ്ഥാനം ഹോളണ്ടിലെ റോട്ടർഡാം നഗരമാണ്. അതിനു എൺപത്തഞ്ചു രാജ്യങ്ങളിൽ ശാഖകളും, അമ്പതു ദേശീയ സംഘടനകളും, ഇരുപതു അന്താരാഷ്ട്രീയ സംഘടനകളുമുണ്ട്. 1963-ൽ എൺപതു ലക്ഷം ആളുകൾ എസ്‌പറാൻസോ സംസാരിച്ചിരുന്നതായി മാരിയോ ചൈ എന്ന അമേരിക്കൻ ഭാഷാശാസ്ത്രജ്ഞൻ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നു. എസ്‌പറാൻസോ അക്കാദമിയുടെ വാർഷികസമ്മേളനങ്ങളിൽ നാലായിരത്തോളം പ്രതിനിധികൾ പങ്കെടുക്കാറുണ്ട്. ചൈനയിലെ ബൈജിങ്ങിൽച്ചേർന്ന ഒടുവിലത്തെ സമ്മേളനത്തിൽ 2,284 പ്രതിനിധികൾ ഹാജരായിരുന്നു. ഈ ഭാഷയുടെ ശതാബ്ദി ആഘോഷിക്കുന്ന ഈയാണ്ടിലെ (1987) സമ്മേളനം കൂടുക അതു ആവിഷ്കരിച്ച സാമൻഹോഫ് പിറന്ന പോളണ്ടിലെ വാർസാ നഗരത്തിൽ വെച്ചായിരിക്കും.

ഇന്ത്യയിലുമുണ്ട് ഒരു എസ്‌പറാൻസോ അസോസിയേഷൻ; അതിന്റെ കാര്യദർശി കൽക്കത്തയിലെ ഹൗറയിൽ സ്വാമി വിവേകാനന്ദ റോഡിൽ പാർക്കുന്ന എസ്. എസ്. പാൽ എന്ന ഒരു സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥനാണ്. ഭാഷകൾ പഠിക്കുന്നതിൽ തല്പരനായിരുന്ന ആചാര്യ വിനോബഭാവേ എസ്‌പറാൻസോയും പഠിക്കുകയുണ്ടായി. തിബോർ സേകെൽസ് എന്ന യൂഗോസ്ലാവിയക്കാരനാണ് വിനോബഭാവേയെ ഈ ഭാഷ പഠിപ്പിച്ചതു്. 1957-ൽ ദില്ലിയിൽ നടന്ന ഏഷ്യൻ ലേഖക സമ്മേളനത്തിൽ എസ്‌പറാൻസോയെ പ്രതിനിധാനം ചെയ്ത പങ്കെടുത്ത തിബോറുമായി ഞാൻ പരിചയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏതാനും ലേഖനങ്ങൾ വിവർത്തനം ചെയ്തു മാതൃഭൂമി വാരികയിൽ അക്കാലത്തു പ്രസിദ്ധീകരിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു.

എസ്‌പറാൻസോയുടെ സ്ഥാപകൻ ആയിരുന്ന സാമൻഹോഫ് 1917-ൽ അന്തരിച്ചെങ്കിലും, ആ അന്താരാഷ്ട്രീയ-സമ്പർക്ക ഭാഷയെ ഗ്രന്ഥനിർമ്മാണത്തിലൂടെ സമ്പന്നമാക്കുന്നതിനും പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനുമുള്ള യത്നങ്ങൾ ഇപ്പോഴും തുടർന്നു നടക്കുന്നുണ്ട്. മറ്റു ഭാഷകളിലെ ക്ലാസിക്കുകളുടെ വിവർത്തനങ്ങളും സ്വതന്ത്ര കൃതികളുമായി മുപ്പതിനായിരത്തിലധികം പുസ്തകങ്ങൾ ബ്രിട്ടീഷ് എസ്‌പറാൻസോ അസോസിയേഷന്റെ ലൈബ്രറിയിൽ ഉണ്ടത്രേ. എസ്‌പറാൻസോയിലേക്കു തർജ്ജമ ചെയ്തിട്ടുള്ള ക്ലാസിക്കുകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ടാഗോറിന്റെ കൃതികളും പെടുന്നു. മുമ്പു പറഞ്ഞ തിബോർ സേകെൽസ് എസ്‌പറാൻസോയിൽ ഏഴുതീയ മൂലികകൃതിയായ 'വനപുത്രൻ' എന്ന കുട്ടികൾക്കുള്ള നോവൽ ആ വർഷത്തിലെ മികച്ച ബാലസാഹിത്യകൃതിയായി ജപ്പാൻകാർ തിരഞ്ഞെടുത്തു; അതിന്റെ ജാപ്പനീസ് പരിഭാഷയുടെ മൂന്നു ലക്ഷം പ്രതികൾ വിറ്റഴിയുകയും ചെയ്തു. ഈ നോവലിന്റെ വിവർത്തനം ഇപ്പോൾ പതിനാറു ഭാഷകളിൽ ലഭ്യമാണ്. ഹംഗറിക്കാരനായ സാൻഡോർ പെട്രോഫി

എസ്.പറാൻസോയിൽ എഴുതിയ 'ധീരയായ യോഹാനോ' എന്ന മൗലിക കാവ്യത്തിന്റെ ചൈനീസ് തർജ്ജമയും വലിയ പ്രചാരമുണ്ടായി. ചൈനക്കാർ ഈ കാവ്യത്തെ ഒരു സമ്മാനം നൽകി ആദരിക്കുകയും ചെയ്തു. എസ്.പറാൻസോ ഭാഷയിൽ സ്വതന്ത്ര സാഹിത്യ നിർമ്മാണത്തിന്റെ രണ്ടു മുഖ്യ കേന്ദ്രങ്ങളാണ് ഹംഗറിയും സ്ലോവാക് ലൻഡും.

പുസ്തകങ്ങൾക്കു പുറമേ മതം, സാഹിത്യം, ശാസ്ത്രം മുതലായ പല വിഷയങ്ങളിലായി നൂറിലധികം ആനുകാലികങ്ങൾ എസ്.പറാൻസോ ഭാഷയിൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്. 'മരം ഭാഷകളിലെ നൂററമ്പതോളം ആനുകാലികങ്ങൾ, അവയിൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്ന മൗലിക പ്രബന്ധങ്ങളുടെ സംക്ഷേപം എസ്.പറാൻസോയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്തു പ്രസിദ്ധീകരിക്കാറുണ്ട്. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ സെക്കണ്ടറി സ്കൂൾ സർട്ടിഫിക്കറ്റു പരീക്ഷയ്ക്ക് ഒരു വിഷയമായി എസ്.പറാൻസോ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. 1954-ൽ ഐക്യരാഷ്ട്ര വിദ്യാഭ്യാസ-ശാസ്ത്ര-സംസ്കാര സംഘടന (യുനെസ്കോ) എസ്.പറാൻസോയുടെ സേവനത്തെ അംഗീകരിച്ചു; 1959-ൽ സാമെൻഹോഫിന്റെ ശതാബ്ദി ആഘോഷിച്ച അവസരത്തിൽ ആ ഭാഷാ നിർമ്മാതാവിനെ വാഴ്ത്തുകയും ചെയ്തു. ബ്രസീൽ, ബർഗേറിയ, ചെക്കോസ്ലോവാക്യ, ഫ്രാൻസ്, ജർമ്മനി, ബ്രിട്ടൻ, ഹംഗറി, ജപ്പാൻ, ഹോളണ്ട്, പോളണ്ട്, യുഗോസ്ലാവിയ എന്നീ രാജ്യങ്ങളിൽ എസ്.പറാൻസോവിനു ഗണ്യമായ പ്രചാരമുണ്ടത്രേ. ബുഡാപെസ്റ്റ്, വാർസാ, വിയന്ന, ബോൺ, ലണ്ടൻ, റോം, ബൈജിങ് തുടങ്ങി ഇരുപതു നഗരങ്ങളിലെ റേഡിയോ സ്റ്റേഷനുകൾ എസ്.പറാൻസോ ഭാഷയിൽ പ്രക്ഷേപണം നടത്തുന്നുണ്ട്. എസ്.പറാൻസോയിലുള്ള സന്ദേശങ്ങൾ ലോകത്തിലെങ്ങുമുള്ള കമ്പിയാപ്പീസുകളിൽ സ്വീകരിച്ചുവരുന്നുണ്ട്.

എസ്.പറാൻസോ ഭാഷയെ സംബന്ധിച്ച സന്ദേശങ്ങളിൽ അന്തിമ തീരുമാനം പറയാൻ അധികാരമുള്ള 'യൂണിവേഴ്സാല എസ്.പറാൻസോ അസോസിയേഷൻ' (യു. ഇ. എ) എന്ന അക്കാദമി മത-രാഷ്ട്രീയ നിരപേക്ഷമാണ്. 'എസ്.പറാൻസോ ലീഗ് ഫോർ നോർത്ത് അമേരിക്ക' (പോസ്റ്റ് ബോക്സ് 1129, എൽ കോറിറോ, കാലിഫോർണിയ 94530) എന്ന സ്ഥാപനമാണ് അമേരിക്കയിൽ ഈ ഭാഷ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനു നേതൃത്വം നൽകുന്നത്. ന്യൂയോർക്കിലെ എസ്.പറാൻസോ ഇൻഫർമേഷൻ സെന്റർ, ലണ്ടനിലെ യു. ഇ. എ. റിസർച്ച് ആൻഡ് ഡോക്യുമെന്റേഷൻ സെന്റർ എന്നീ സ്ഥാപനങ്ങളും ഈ ലോകഭാഷ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി നിലകൊള്ളുന്നവയാണ്.

എസ്.പറാൻസോ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിൽ തല്പരനാണ് ഈയിടെ ഇന്ത്യ സന്ദർശിച്ച ഫ്രഞ്ച് കർഷകനായ ബ്രൂണോയും അയാളുടെ പത്നി റോബിനോയും. 1987 മെയ് 20-ാം തീയതിയിലെ സ്റ്റേറ്റസ് മാൻ പത്രത്തിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ച റെഭിമുഖസംഭാഷണത്തിൽ ഈ കൃത്രിമ ഭാഷയുടെ ഇന്നത്തെ നിലയെപ്പറ്റി പല ചിന്തകളും മുപ്പത്തിമൂന്നു വയസ്സുകാരനായ ബ്രൂണോവും ഇരുപത്തൊമ്പതു വയസ്സുകാരിയായ റോബിനോവും നൽകുകയുണ്ടായി. ഒന്നര മാസംകൊണ്ടാണത്രേ ഈ ദമ്പതികൾ എസ്.പറാൻസോ പഠിച്ചത്; അതും പരസഹായമില്ലാതെ. പിന്നീടു മൂന്നു മാസത്തെ തീവ്രപഠനം കൂടിയായപ്പോൾ അവർക്ക് ആ ഭാഷയിൽ പാണ്ഡിത്യം തന്നെ കൈവന്നു. ഇപ്പോൾ അവർക്ക് എസ്.പറാൻസോ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിൽ ആവേശം തന്നെയുണ്ട്. അന്താരാഷ്ട്രീയ തലത്തിൽ നേരിട്ടുള്ള ആശയവിനിമയത്തിന് ആ ഭാഷ ഉപകരിക്കുമെന്നതുതന്നെ കാരണം. പല രാജ്യങ്ങളിലെ കൃഷിരീതികൾ പഠിക്കുന്നതോടൊപ്പം എസ്.പറാൻസോ പ്രേമികളുമായി ബന്ധം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള

ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള ഒരു ലോകപര്യടനത്തിനിടയിലാണ് ഈ ദമ്പതികൾ ഇന്ത്യയിലെത്തിയിട്ടുള്ളത്.

‘എന്തിന് എസ്‌പറാൻസോ? ഇംഗ്‌ളീഷ് പോരെ?’

‘ഇംഗ്‌ളീഷിന്റെ ഇന്നുള്ള പ്രാധാന്യത്തിന് ഒരു യജമാനത്തടായ (ഹെജിമണി) ആണുള്ളത്’—(ബുണോ പറയുന്നു. ‘ഈ പ്രാധാന്യമാകട്ടെ, ചരിത്രത്തിലെ ഒരു അസ്ഥിരപ്രതിഭാസവുമാണ്. ഗ്രീക്ക്, ലാറ്റിൻ, ഫ്രഞ്ച് മുതലായ ഭാഷകൾ ഓരോ കാലത്തും ഇങ്ങനെ പ്രാമുഖ്യത്തിലേക്ക് ഉയർന്നിരുന്നവയാണ്. അവയുടെ പ്രാധാന്യം അപ്രത്യക്ഷമായതുപോലെ, ഇംഗ്‌ളീഷിന്റെ പ്രാധാന്യവും താമസിയാതെ അപ്രത്യക്ഷമാവും.’

മനുഷ്യനും മനുഷ്യനും തമ്മിൽ ധാരണ വളർത്തുന്നതിനുള്ള എല്ലാ ശ്രമങ്ങളും അഭിനന്ദനീയങ്ങളാണ്. അന്താരാഷ്ട്രീയ ധാരണയ്ക്ക് എസ്‌പറാൻസോ ഭാഷ ഉപകരിക്കുമെങ്കിൽ, ആ ഭാഷയുടെ പ്രചാരണത്തിന് വേണ്ടി ചെയ്യുന്ന ഒരു പരിശ്രമവും നിഷ്പ്രയോജനമല്ല.

എസ്‌പറാൻസോവിൽ താല്പര്യമുള്ള ആരെങ്കിലും കേരളത്തിലുണ്ടോ?

(28 മേയ്, 1987)

55. ഭാസമഹോത്സവം

ഇതെഴുതുവേറും തിരുവനന്തപുരത്തും ഒരു അന്താരാഷ്ട്രീയ ഭാസമഹോത്സവം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്.

ഗ്രീക്ക് നാടകകൃത്തുക്കളായ ഈസക്സൈലസ്, യൂറിപ്പിഡീസ്, സൊഫോക്ലീസ് എന്നിവരുടെതിനോടൊപ്പം ലോക-സാംസ്കാരിക ചരിത്രത്തിൽ സ്ഥാനമുറപ്പിച്ച ഒരു പേരാണ് ഭാസന്റെത്. ഭാരതീയ നാടകവേദിയുടെ സ്ഥാപകപിതാക്കളിൽ ഒരാളെന്ന നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തെ പല പ്രാചീന ഗ്രന്ഥകാരന്മാരും വാഴ്ത്തിയിട്ടുണ്ട്. ‘പ്രഥിത യശസ്സായ ഭാസന്റെ കൃതികൾ ഇരിക്കേ, ആധുനികനായ കാളിദാസന്റെ നാടകം അഭിനയിച്ചുകാണാൻ ആരാണ് ആഗ്രഹിക്കുക?’ എന്ന സംശയം തന്റെ ആദ്യനാടകത്തിന്റെ പ്രസ്താവനയിൽ മഹാകവിക്കാളിദാസൻ ഉന്നയിച്ചിരിക്കുന്നു. കാളിദാസന്റെ കാലത്തും ഭാരതീയ നാടകവേദിയിൽ ഭാസന്റെ കൃതികൾക്കു വലിയ പ്രചാരമുണ്ടായിരുന്നു എന്നാണല്ലോ ഇതിന്റെ സൂചന. ക്രിസ്തുവർഷം ഏഴാം നൂറ്റാണ്ടിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്ന കാന്യകബ്ജത്തിലെ ഹർഷവർദ്ധനചക്രവർത്തിയുടെ സമകാലികനും ജീവചരിത്രകാരനുമായ ബാണഭട്ടൻ, ‘സൂത്രധാരകൃതാരംഭങ്ങളും ബഹുഭൂമികങ്ങളും സപതാകങ്ങളുമായ ഭാസനാടകങ്ങളെ മഹാക്ഷേത്രങ്ങളോടു് ഉപമിച്ചിരിക്കുന്നു. തീയിലിട്ടാലും വെള്ളപ്പോകാത്തവിധത്തിൽ സാരവത്താണ് ഭാസന്റെ ‘സ്വപ്നവാസവദത്ത’മെന്ന നാടകമെന്നും രാജശേഖരൻ എന്ന സാഹിത്യചാര്യൻ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈ നാടകത്തിൽനിന്നുള്ള ചില പദ്യങ്ങൾ മറ്റു ചിലർ ഉദ്ധരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

എന്നാലും, പത്തൊമ്പതാം നൂറ്റാണ്ടിൽ പാശ്ചാത്യർ ഭാരതീയ സാഹിത്യവുമായി പരിചയപ്പെടാൻ തുടങ്ങിയപ്പോഴേക്കും ഭാസനാടകങ്ങൾ ഭാരതീയരുടെ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു തികച്ചും മറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിരുന്നു വീണ്ടെടുക്കാനാകാത്ത നിലയിൽ ഭാസനാടകങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെട്ടു